

Válságkezelés

09. 10.

Fekete gazdaság.

Piac nagysága.

Föld eltartási kapacitása.

Primer, szekunder, terciér szektor értelmezése.

Urbanizálódás kiváltó okai.

Multiplikátor.

Kína növekedési esélyei. Az oda áramló FDI hatása az exportáló országok gazdaságára.

Európai Unió

Földrajzi jellemzői

- **területe 4 422 773 km²** (mindössze hat ország területe nagyobb), **a Föld szárazföldi területeinek 3%-a** (Európáé 10, 5 mó km²),
- **partvonala 65 993 km,**
- **21 nem tagállammal van szárazföldi határa,** összesen **12 441 km,** (csak európai adat),
- földrajzi kiterjedése nem egyezik meg Európáéval:
 - a kontinens egyes részei – például Norvégia, Svájc, Oroszország európai része, Izland –unió kívüli,
 - a tagállamok egyes területei **nem képezik az unió részét, bár Európában található** (például két brit koronafüggőség, a Man sziget és a Csatorna-szigetek, a Dániához tartozó Feröer). Ciprus közelebb esik Törökországhoz, gyakran Ázsia részének tekintik,
 - néhány tagállamhoz tartozó, de Európán kívüli terület **nem része az EU-nak** (Grönland, Aruba, a Holland Antillák, illetve az összes Európán kívüli Brit tengerentúli terület),

- egyes **tengerentúli területek tagjai** az Uniónak, annak ellenére, hogy nem Európában találhatóak (ilyenek az Azori-szigetek, a Kanári-szigetek, Madeira, Lampedusa, Francia Guyana, Guadeloupe, Martinique, Réunion, valamint Ceuta és Melilla),
 - jóllehet jogilag az EU része – **az uniós jog fel van függesztve Észak-Cipruson**, amely gyakorlatilag a csak Törökország által elismert Észak-Ciprusi Török Köztársaság ellenőrzése alatt áll.
- az EU **földrajzi középpontja Németországban**, a Hessen tartományban fekvő Main-Kinzig járás Meerholz nevű települése, (az é. sz. 50° 10' 21", k. h. 9° 9' 0")
- **Európának 45 független országa** és 7 **egyéb területe** van.
- Európa legnagyobb területű országai: **Oroszország** és **Ukrajna**.

Népeség

- ❖ **lakossága 499 723 520 fő** (2009. január 1.), a **világnépeség 7,3%-a** (Európáé: 731 mó),
- ❖ lakosainak **harmada egymillió főnél népesebb városokban** lakik, összességében pedig **80%-a városlakó** (2003),

Urbanizálódás:

- **nyersanyaglelőhely:** kitermelés, majd **vertikális integráció** a szállítási költségek megtakarítása érdekében,
 - vízi, szárazföldi **közlekedési csomópontok**,
 - vállalatméretek növekedése: **természetes mono- duo- oligopóliumok**,
 - idővel a városokba költözők családtagjai miatt **nő a(z olcsó) munkakínálat**,
 - a **népeség**-koncentrálódása **keresletet gerjeszt** bizonyos termékek, szolgáltatások iránt,
- ❖ területén a világ bármely más régiójánál több világváros található, **16 városának népessége haladja meg az egymillió főt**,

- ❖ a legnagyobb népsűrűségű **Hollandia** (486 fő/km²),
- ❖ számos sűrűn lakott régió található, amelyek több város összekapcsolódásával alakultak ki:
 - **Rajna-Ruhr** városrégió (Köln, Dortmund, Düsseldorf stb.) mintegy 11,5 millió fő,
 - **Randstad** (Amszterdam, Rotterdam, Hága, Utrecht stb. mintegy 7 millió lakossal,
 - **Rajna-Majna-vidék** (Frankfurt, Wiesbaden stb.) mintegy 5,8 millió lakossal,
 - **Flamand rombusz** (Antwerpen, Brüsszel, Leuven és Gent) mintegy 5,5 millió lakossal,
 - **Felső-sziléziai iparvidék** (Katowice, Sosnowiec stb.) mintegy 3,5 millió lakossal,
 - **Øresund régió** (Koppenhága, Malmö) mintegy 2,5 millió lakossal.
 - A **kék banán** (blue banana) egy nem folytonos városiasodott övezet, amely nagyjából Birminghamtól Milánóig ível, lefedi többek között Londont, Brüsszelt, Amszterdamot, Köln, Frankfurtot, Bázelt és Zürichet.
- ❖ **Legfejlettebb terület:** Leeds, Lyon, Hamburg, Milánó négyszög: az EU ter 18%-a; népesség 41; GDP 48; K+F 75%-a.

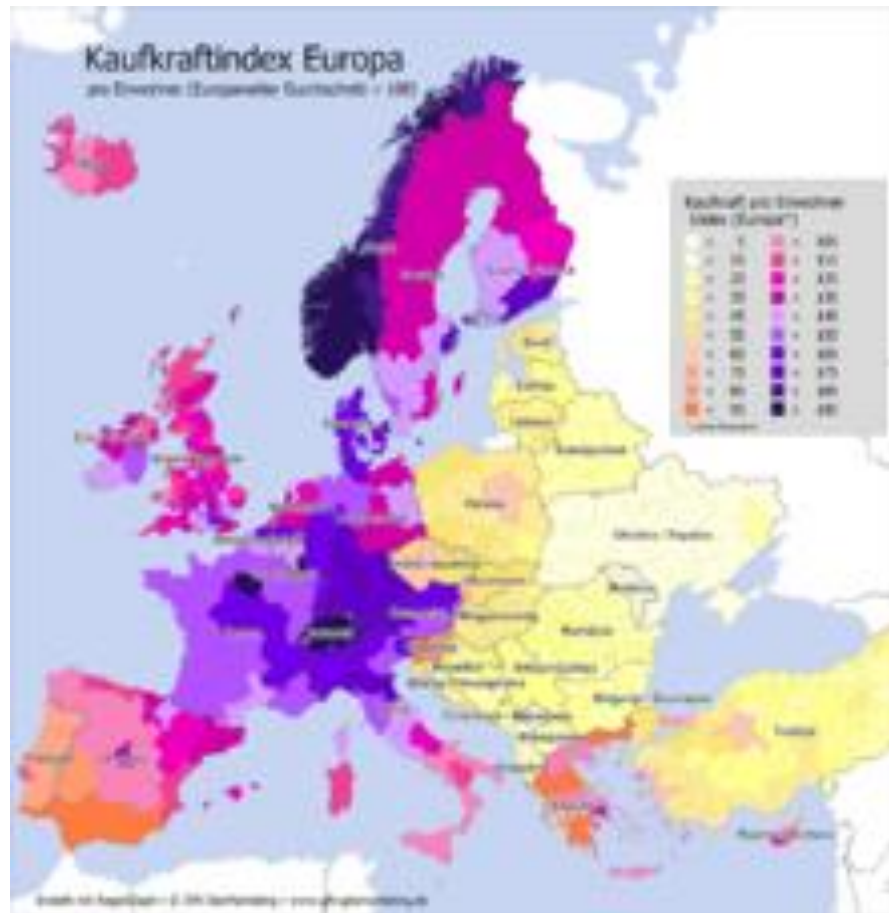
A számos nyelv és nyelvjárás közül **23 hivatalos és munkanyelv**. A legfontosabb dokumentumokat (**Európai Parlament**), a jogszabályokat **minden** hivatalos nyelvre lefordítják.

Europai Unió gondolata

- ❖ **Kannerhove-Kannergi** dolgozta ki a pán-európai eszmét, melynek lényege, hogy Európának egyszerre kell **érték- és érdekközösséggé válnia**. Csak közös értékek mentén lehet csak közös célokat kitűzni. **Gazdasági, politikai, intézményi, és civilizációs** területen **egyszerre** kell megkísérelni a haladást. Művét **1923-ban** írta meg.
- ❖ Aristide **Briand** francia külügyminiszter **1929** szeptemberében vetette fel.
- ❖ **European Round Table of Industrialists** köré tömörülő multik forszírozták (45 multi vezetőjéből áll; 1500 md € összforgalom; 4,5 mó fő foglalkoztatott).
- ❖ A **Bilderberg csoport:** első (?) ülés: 1954, Hollandia, Oosterbeek városában a Bilderberg hotelben. A találkozó célja állítólag az EU létrehozása (római szerződés).

Fejlettség (egy főre eső GDP/PPP):

- Európa átlagában 17 000 USD,
- az **Európai Unió** egészében 26 900 USD,
- **Egyesült Államok**: 64 000 USD,
- **Ázsiában** 4500 USD,
- **Afrikában** 2000 USD.

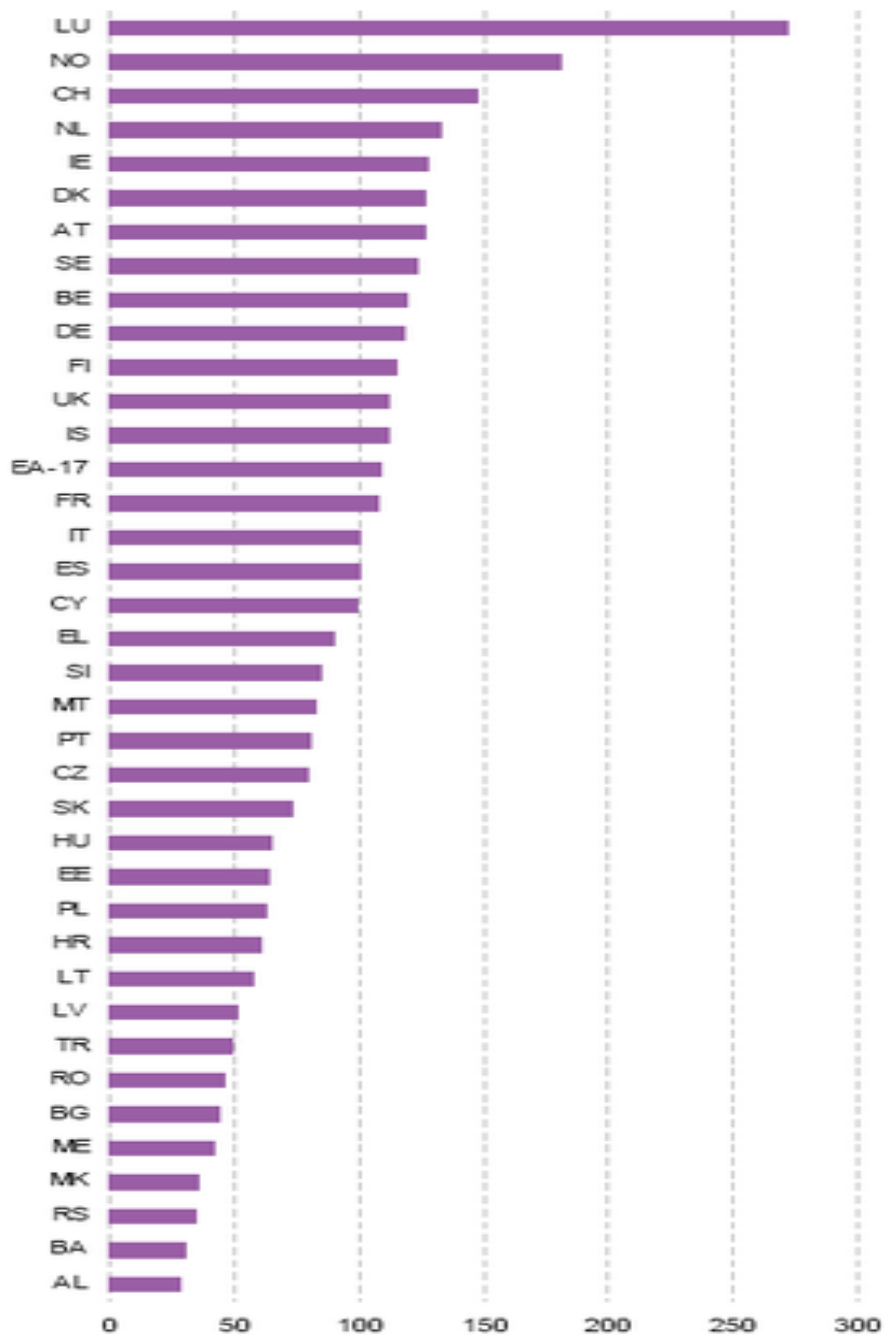
Európa a vásárlóerő alapján **2010-ben**. A világostól a sötétebb színek felé haladva növekszik a lakosság vásárlóereje.

Egy főre jutó GDP, egy főre jutó fogyasztás és árszínvonalindex

2011. decemberi adatok.

Az elemzés az **Európai Unió (EU)** 27 tagállamában az **egy főre jutó bruttó hazai termék (GDP)** mellett az egy főre jutó **tényleges egyéni fogyasztás** szintjét és az egyes országok **árszínvonalindexét** is vizsgálja. Az elemzés a **27 uniós tagállammal**, az **EFTA** tagállamaival (Izland Is, Norvégia és Svájc), továbbá **négy uniós tagjelölt országgal** (Horvátország Hr, Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság Mk,

Montenegró Me és Törökország Tr) és három nyugat-balkáni potenciális tagjelölt országgal (Albánia, Bosznia és Hercegovina, valamint Szerbia) foglalkozik.

1. Grafikon: Az egy főre jutó GDP volumenindexe, 2010 (EU-27=100)

Forrás: Eurostat ([tec00114](#))

	Gross domestic product			Actual individual consumption		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
LU	279	266	271	151	153	150
NL	134	132	133	119	118	116
IE	133	128	128	109	103	102
DK	125	123	127	114	113	114
AT	124	125	126	113	115	116
SE	124	119	123	115	115	114
BE	116	118	119	108	109	110
DE	116	116	118	113	116	117
FI	119	115	115	110	110	111
UK	112	111	112	124	121	121
EA-17	109	109	108	107	107	107
FR	107	108	108	111	113	113
IT	104	104	101	103	103	102
ES	104	103	100	99	95	95
CY	99	100	99	108	101	103
EL	92	94	90	104	104	101
SI	91	87	85	82	82	80
MT	79	82	83	81	85	83
PT	78	80	80	83	84	84
CZ	81	82	80	69	72	71
SK	73	73	74	70	72	71
HU	64	65	65	62	62	60
EE	69	64	64	64	58	57
PL	56	61	63	61	64	66
LT	61	55	57	70	63	61
LV	56	51	51	59	50	50
RO	47	47	46	49	46	45
BG	44	44	44	45	43	42
NO	192	176	181	132	135	136
CH	143	144	147	122	123	125
IS	124	118	111	122	109	105
HR	64	64	61	60	58	56
TR	47	46	49	50	50	53
ME	43	41	41	54	49	51
MK	34	36	36	40	41	41
RS	36	36	35	44	44	43
BA	30	31	31	37	37	37
AL	26	28	28	29	31	31

1. Tábla: Egy főre jutó volumenindex, 2008-2010 (EU-27=100)

Forrás: Eurostat ([tec00114](#))

	Exchange rates			Price level indices		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
DK	7.4560	7.4462	7.4473	143	148	147
LU	1.0000	1.0000	1.0000	127	132	132
SE	9.6152	10.6191	9.5373	118	112	126
IE	1.0000	1.0000	1.0000	133	132	124
FI	1.0000	1.0000	1.0000	120	124	123
BE	1.0000	1.0000	1.0000	114	117	116
FR	1.0000	1.0000	1.0000	111	113	111
AT	1.0000	1.0000	1.0000	109	112	110
NL	1.0000	1.0000	1.0000	105	109	109
IT	1.0000	1.0000	1.0000	103	106	105
EA-17	1.0000	1.0000	1.0000	103	106	105
DE	1.0000	1.0000	1.0000	103	105	104
UK	0.7963	0.8909	0.8578	105	98	102
ES	1.0000	1.0000	1.0000	95	97	96
EL	1.0000	1.0000	1.0000	90	94	92
CY	1.0000	1.0000	1.0000	89	91	91
PT	1.0000	1.0000	1.0000	86	88	86
SI	1.0000	1.0000	1.0000	82	85	84
MT	1.0000	1.0000	1.0000	73	74	74
CZ	24.9460	26.4350	25.2840	71	68	70
EE	15.6466	15.6466	15.6466	71	70	68
SK	31.2600	1.0000	1.0000	64	67	66
LV	0.7027	0.7057	0.7087	69	68	65
LT	3.4528	3.4528	3.4528	60	61	59
HU	251.5100	280.3300	275.4800	64	58	59
PL	3.5121	4.3276	3.9947	64	54	57
RO	3.6826	4.2399	4.2122	56	51	51
BG	1.9558	1.9558	1.9558	43	45	45
NO	8.2237	8.7278	8.0043	146	143	156
CH	1.5874	1.5100	1.3803	131	142	151
IS	127.4551	172.6700	161.8900	120	102	111
HR	7.2239	7.3400	7.2891	70	71	71
TR	1.9064	2.1831	1.9065	61	57	64
ME	1.0000	1.0000	1.0000	53	53	52
MK	61.5201	61.2815	61.4800	41	40	39
BA	1.9558	1.9558	1.9558	52	52	51
RS	81.4672	93.9366	102.9022	52	49	47
AL	122.7000	132.0400	137.7664	45	44	43
Coefficients of variation of PLIs						
EA-17				0.196	0.194	0.192
EU-27				0.280	0.297	0.298
All 37 countries				0.342	0.358	0.368

2. Tábla: A tényleges egyéni fogyasztás esetében alkalmazott átváltási árfolyamok és árszínvonalindexek, 2008–2010 (EU-27=100)

Forrás: Eurostat ([prc_ppp_ind](#))

Az egy főre jutó GDP fajlagos értéke

- Az egy főre jutó GDP uniós tagállamok közötti szórása továbbra is figyelemre méltó. A vizsgált 37 ország közül az előző évekhez hasonlóan **Luxemburg** rendelkezik messze a legmagasabb egy főre jutó GDP-vel, amely **több mint két és félszerese az EU-27 átlagának és több mint hatszorosa az e mutató szerint legszegényebb uniós tagállam, Bulgária egy főre jutó GDP-jének**. Luxemburg gazdaságának egyik egyedi jellemzője, amely bizonyos mértékben magyarázza a magas egy főre jutó GDP-t, hogy az országban **nagy számú külföldi állampolgár dolgozik**, és ezáltal hozzájárul a GDP-hez, ugyanakkor nem tartozik az állandó lakosságba.
- Az uniós tagállamok körében **Hollandia** végzett **a második** helyen, egy főre jutó GDP-je **33 százalékkal haladja meg az EU-27 átlagát, azonban az összesítésben megelőzi két EFTA-tagállam, Norvégia és Svájc**.
- **Írország** megőrizte helyét a leggazdagabb uniós tagállamok között, azonban gazdasága egyértelműen **hanyagló** tendenciát mutatott 2008 és 2010 között. Ez elsősorban nominális GDP-jének alakulásával magyarázható, amely az említett időszakban 13 százalékkal esett vissza.
- Az uniós tagállamok közül még **Dánia, Ausztria és Svédország** egy főre jutó GDP-je **haladta meg legalább 20 százalékkal az uniós szintet 2010-ben**.
- **Belgium és Németország** megközelítőleg azonos szinten állnak, őket **Finnország és az Egyesült Királyság követi**, míg **Franciaország jóval megelőzi Olaszországot és Spanyolországot**, amely országok évek óta hasonló szinten vannak.
- **Ciprus** egy főre jutó GDP-je **kis mértékben az EU-27 átlaga alatt** maradt 2010-ben, azonban **megelőzte Görögországot**, amelyet a gazdasági válság hatásai sújtottak 2010-ben.
- **Szlovénia, Málta, Portugália és a Cseh Köztársaság megközelítőleg 20 százalékkal az EU-27 átlaga alatt** csoportosulnak, **jóval Szlovákia, Magyarország, Észtország, Lengyelország és Horvátország** (az uniós tagjelölt országok egyike) **előtt**, ahol az egy főre jutó GDP **megközelítőleg 40 százalékkal alatta van az EU-27 átlagának**.
- **Lengyelország relatív helyzete egyértelműen javult, ezzel szemben Litvánia és Lettország egy főre jutó GDP-je csökkent 2008 és 2010 között**.
- **Románia és Bulgária** egy főre jutó GDP-jének szintje valamivel az EU-27 átlagának **50 %-a alatti**. Egy másik uniós tagjelölt ország, **Törökország megelőzte Romániát és Bulgáriát**.

- **Öt ország egy főre jutó GDP-je az EU-27 átlagánál legalább 60 százalékkal kevesebb. Közöttük** van két uniós tagjelölt ország, **Montenegró és Macedónia** Volt Jugoszláv Köztársaság, valamint a három nyugat-balkáni ország: **Szerbia, Bosznia és Hercegovina, valamint Albánia**. Az utóbbi országok relatív helyzete nem változott jelentős mértékben 2008 és 2010 között.

Az egy főre jutó fogyasztás fajlagos értéke

- ❖ **Az egy főre jutó GDP** ugyan gyakran használatos az országok jóléti szintjének mutatójaként, azonban **nem feltétlenül alkalmas a háztartások életszínvonalának kifejezésére**. Ez utóbbi célra jobban megfelel **az egy főre jutó tényleges egyéni fogyasztás**.
- ❖ **A háztartások végső fogyasztási kiadásai** mutatják a háztartások által megvásárolt és kifizetett javakra és szolgáltatásokra fordított kiadásokat. **A tényleges egyéni fogyasztás** ugyanakkor olyan javakból és szolgáltatásokból áll, amelyeket az egyének tényleg elfogyasztottak, illetve igénybe vettek, **függetlenül attól, hogy azokat a háztartások, a kormányzat vagy nonprofit intézmények vásárolták-e meg és fizették-e ki. A tényleges egyéni fogyasztás a nemzetközi volumen-összehasonlításban gyakran minősül az előnyben részesített mérőszámnak**, mivel nem befolyásolja az a tény, hogy a háztartások által igénybe vett bizonyos fontos szolgáltatások, például az egészségügyi és az oktatási szolgáltatások szervezése országonként eltérő. Például abban az esetben, ha a fogászati szolgáltatások költségeit az egyik országban az állam téríti meg, a másik országban pedig a háztartások, akkor a háztartások végső fogyasztási kiadásai alapján végzett nemzetközi összehasonlítás a tényleges egyéni fogyasztáson alapuló összehasonlítással ellentétben nem két hasonló tételt mérne össze.
- ❖ Az országok egy főre jutó tényleges egyéni fogyasztásra vonatkozó volumenindexe az 1. Tábla jobb oldali részében található.
- ❖ Az egy főre jutó tényleges egyéni fogyasztás szintje **a GDP szintjéhez képest általában véve homogénebb**, ennek ellenére jelentős eltérések tapasztalhatók az uniós tagállamok között. Ezt érzékelteti, hogy **2010-ben tizenhárom ország csoportosult az uniós átlag 95 és 121 százaléka közötti tartományban, míg az egy főre jutó GDP szintje ugyanezen országok esetében 90 és 133 százalék között alakult**.
- ❖ Luxemburg továbbra is őrzi vezető pozícióját az Európai Unióban az egy főre jutó tényleges egyéni fogyasztás tekintetében, hiszen a 27 uniós tagállam átlagát 50 százalékkal múlta felül. Míg azonban Luxemburgról elmondható, hogy GDP

tekintetében „külön kategóriát alkot”, a tényleges egyéni fogyasztást megvizsgálva már korántsem igaz ez a kijelentés. Ennek egyik oka, hogy a **Luxemburgban dolgozó külföldi állampolgárok fogyasztási kiadásai a lakóhely szerinti országuk nemzeti számláiban szerepelnek.**

- ❖ **A második** legmagasabb egy főre jutó tényleges egyéni fogyasztással rendelkező uniós tagállam **az Egyesült Királyság**, amely 21 százalékkal haladta meg az átlagértéket. Összehasonlításképpen egy főre jutó GDP-je 12 százalékkal volt több az uniós átlagnál.
- ❖ Ezzel szemben **Írország egy főre jutó tényleges egyéni fogyasztása csak csekély mértékben haladja meg az uniós szintet, ugyanakkor egy főre jutó GDP-je 28 százalékkal múlta felül az átlagot.** Írország, a balti államok és Izland azok az országok, amelyek relatív **helyzete jelentősen romlott** a 2008 és 2010 közötti időszakban.

Árszínvonal Európában

- Az 1. Táblázatban szereplő volumenindexek meghatározásához használt árszínvonal-kiigazítási tényezők felhasználhatók az országok árszínvonalának elemzéséhez is. **A 2. Tábla jobb oldalán található az országok árszínvonalindexei kizárólag a tényleges egyéni fogyasztásra vonatkozóan, az EU-27 átlaga pedig 100.** A Tábla ismerteti az árszínvonalindexek kiszámításához használt átváltási árfolyamokat is. Az alábbi szakasz kizárólag a tényleges egyéni fogyasztás árszínvonalindexével foglalkozik, mivel ez közelebb áll az árszínvonal legtöbb ember által ismert fogalmához, mint a GDP-n alapuló árszínvonal-mutató.
- Az árszínvonal **Dániában a legmagasabb, 47 százalékkal haladja meg az uniós átlagot**, így továbbra is ez az ország a legdrágább uniós tagállam. **Két EFTA-tagállam, Norvégia és Svájc azonban felülmúlták Dániát 2010-ben, mivel árszínvonaluk több mint 50 százalékkal lépte túl az uniós szintet.**
- Az EU-27 átlagát **több mint 20 százalékkal meghaladó árszínvonallal rendelkezik Luxemburg, Svédország, Írország és Finnország.**
- **Belgium, Franciaország, Ausztria, Hollandia, Olaszország, Németország és az Egyesült Királyság árszínvonala legfeljebb 20 százalékkal magasabb az átlagnál.**
- Különösen érdekes helyzetben van **Izland, mivel korábban egész Európa legdrágább országa volt.** Ezt a szembetűnő változást legfőképpen az izlandi korona 2009 előtti években bekövetkezett jelentős értékcsökkenése okozta. Az árszínvonal 2010-ben ismét emelkedett a korona erősödése miatt.

- **Spanyolország, Görögország és Ciprus árszínvonala némileg az uniós átlag alatt van**, ezeket az országokat **Portugália és Szlovénia** követi a sorban.
- A táblázat alsó részén olyan országok találhatóak, amelyek árszínvonala **25-50 százalékkal az uniós átlag alatt** van. Ezek a következők: **Málta, a Cseh Köztársaság, Észtország, Szlovákia, Lettország, valamint két tagjelölt ország: Horvátország és Törökország. Litvánia, Magyarország, Lengyelország, Montenegró, Bosznia és Hercegovina, valamint Románia szintén ebbe a tartományba tartoznak.**
- Az árszínvonal a legalacsonyabb, még **az uniós átlag felénél is kisebb Szerbiában, Bulgáriában, Albániában és Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaságban.**
- **2008 és 2009 között Izland, Lengyelország, Szerbia, Románia, Törökország, az Egyesült Királyság, Magyarország és Svédország valutájának értéke több mint 10 %-kal csökkent.**
- **2009 és 2010 között az euróövezeten kívüli országok szinte mindegyikének, de különösen Svédországnak, Svájcnak és Norvégiának a valutája erősödött az euróval szemben.**
- **Szerbia kivétel: a dinár 2010-ben is tovább gyengült.**

Szervezet és jogállás

Az Európai Unió tevékenységeit **számos intézmény és szervezet** szabályozza, amelyek a **Szerződésekben lefektetett feladatokat és politikát végzik**. Ezek az eljárások mind a **szubszidiaritás** elvét követik.

Intézmények

1) **Európai Tanács** a fő politikai irányító szerv, amely általában évente négyszer ülésezik.

Tagjai:

- **állam-** vagy a **kormányfő**
- a tanács elnöke,
- az Európai Bizottság elnöke.

Nem tévesztendő össze az Európa Tanáccsal, amely az EU-tól független nemzetközi szervezet.

2009-ig: **rotációs rendszerű elnökség**, féléves váltásban. A Lisszaboni Szerződés 2009. decemberi hatályba lépése óta **állandó elnök: Herman Van Rompuy**.

Hasonlóképpen a **Külügyi Tanács** (a külügyminiszterekből álló Miniszterek Tanácsa) ülésein az **EU kül- és biztonságpolitikai főképviseelője Catherine Ashton** elnököl.

A Miniszterek Tanácsa **többi** felállítására vonatkozóan megmaradt a soros elnökség rendszere.

2) **Európai Bizottság** (European Commission)

Az Európai Unió javaslattevő, döntés előkészítő, bizonyos esetekben végrehajtó és ellenőrző szerve, elsődleges feladata a közösségi érdekek és politikák összehangolása. Az Európai Bizottság dolgozza ki és terjeszti a Minisztertanács elé az **integrációs intézkedéseket**, majd azok elfogadása után végre is hajtja őket.

- ❖ a jogalkotás kezdeményezéséért,
- ❖ az unió napi működtetéséért felelős.

Kizárólag az **egységes Európai Unió képviseletében** jár el, szemben az Európai Tanáccsal, amely **a tagállamok nemzeti érdekeket képviselő vezetőiből** áll.

Bizottság az európai integráció motorja. **Jelenleg 27** (minden tagállamból egy) **biztosból áll**, akik különböző szakterületeket felügyelnek. A bizottság **elnökét és az összes biztost a Tanács nevezi ki**. Az elnök, illetve a Bizottság egészének kinevezését a **Parlamentnek is jóvá kell hagynia**.

3) **Európai Parlament** (European Parliament - EP)

Az EU képviselőtestülete, amelynek tagjait közvetlenül a tagországok állampolgárai választják. Kezdetben kevés hatáskörrel rendelkezett, de ma már az Európai Tanács mellett fontos döntéshozó szervezetté vált.

785 képviselőjét közvetlenül választják öt éves időtartamra. A tagállamok meghatározott számú mandátummal rendelkeznek.

Bizonyos szakterületeken a Parlament és a Miniszterek Tanácsa közösen, **együttdöntési eljárással alkot jogszabályokat**. Ezt az eljárást a Lisszaboni szerződés számos újabb területre kiterjesztette.

A Parlament ezen kívül **elutasíthatja a Bizottság névsorát és az unió költségvetését**. Az Európai Parlament elnöke vezeti a Parlament üléseit, és képviseli kifelé az intézményt. Az **elnököt és az alelnökeket két és fél évre választják** a képviselők.[37]

4) **Európai Unió Tanácsa** (vagy Miniszterek Tanácsa)

A törvényhozás másik felét jelenti. Minden tagállamból **egy miniszter a tagja, de az aktuális szakterülettől függően ez különböző összetételt jelent**. Ennek ellenére

egyetlen testületnek számít. **Jogalkotási feladatai mellett végrehajtó szerepet is ellát a közös kül- és biztonságpolitika** vonatkozásában.

5) Az **Európai Unió bírói ága**

Az **Európai Közösségek Bírósága** és a **Törvényszék** alkotja. Ezek együtt értelmezik és alkalmazzák a szerződéseket és az uniós joganyagokat. A **Törvényszék** elsősorban a **magán- és jogi személyek** által indított peres ügyekkel foglalkozik, míg a **Bíróság** elsősorban a **tagállamok és az intézmények** közötti jogi vitákkal, illetve a Törvényszék által elé utalt ügyekkel foglalkozik. A **Törvényszék döntései megfellebbezhetők** és jogorvoslatért a **Bírósághoz** lehet fordulni.

6) Az **Európai Számvevőszék**

Az egyik legkisebb és legújabb intézmény, csak **1977-ben** kezdte meg működését. Feladata az EU-s pénzek felhasználásának ellenőrzése. Fontos szerepet játszik az EU költségvetési folyamatában: jelentése alapján dönt a Parlament és a Tanács a Bizottság és más intézmények költségvetésének végrehajtásáról szóló jelentés elfogadásáról és az új költségvetés jóváhagyásáról. A Számvevőszék Luxemburgban található.

1948-ban a hágai konferencián megalapították az **Európa-tanácsot**, melyhez Európán kívüli országok is tartoznak. Nem az EU intézménye. Egyrészt emberjogi szervezet, másrészt a szabad **országok közötti politikai normák** kialakításában, és az **európai jog érvényesítésében** játszik nagy szerepet. E mellett ajánlásokat dolgoz ki a résztvevő országok számára európai ügyekben. Az Európa-tanácsot **tíz ország** alapította, **Magyarország 1990. óta** teljes jogú tagja.

Jelleg

Az Európai Unió **tagállamai több szuverenitást** (önrendelkezést) ruháztak a szervezetre. **Bizonyos területeken** az EU **föderációra vagy konföderációra** kezd emlékeztetni. A **szerződéseket azonban továbbra is a tagállamok határozzák meg**, az Uniónak ezáltal nincs hatalma, hogy a tagállamoktól azok hozzájárulása nélkül **további hatásköröket vonjon saját rendelkezése alá**. Az egyes tagállamok megőrzik a nemzeti érdekek legfőbb területein a saját politikájukat, mint például a külpolitikát és a honvédelmet.

Különleges felépítése miatt az Európai Unió **sui generis** (minden mástól eltérő jellegű) **entitás**.

Kormányköziség és nemzetekfelettség

Létezik egyfajta alapvető feszültség az Európai Unióban a kormányköziség és a nemzetekfelettség kérdése között.

Kormányköziség:

A **konföderalisták**: különböző tartalmú **szövetség** létrehozásaként gondolják el Európát.

- ❖ a **hatalmat a tagállamok birtokolják**,
- ❖ a **döntéseket egyhangúlag hozzák**,
- ❖ a kormányok által kijelölt **független személyeknek, ill. a választott képviselőknek** pusztán **tanácsadó vagy végrehajtó** szerepe van.

Jelenleg a **legtöbb nemzetközi szervezet** a **kormányköziség** alapján működik.

A kormányköziséget az **euroszkeptikusabb** államok kedvelik (**Egyesült Királyság, Dánia és Svédország**).

A nemzetekfelettség fenyegetést jelenthet a nemzeti szuverenitásra és a demokráciára, csak a nemzeti kormányoknak lehet meg a szükséges demokratikus legitimitásuk.

Nemzetekfelettség

A **föderalisták**: szorosabb, (szupranacionális) **nemzetek feletti Európát** akarnak, **szövetségi állam** formájában.

- **a hatalmat független, kijelölt hivatalnokok,**
- a törvényhozó testület által **megválasztott képviselők** vagy
- **a tagállamok népessége** gyakorolja,
- a döntéseket **többségi szavazással** hozzák,

A **tagállamok kormányainak** is **van hatalma**, de ezt más szereplőkkel kell megosztaniuk. Előfordulhat, hogy egy tagállamot **akarata ellenére kényszerít** a többi tagállam egy döntés megvalósítására.

A **nemzetekfelettség gyorsabb ütemű integrációt** tesz lehetővé, különben évekbe telhet, míg megszületik egy döntés, ha egyáltalán megszületik. Hívei: a **Benelux országok, Franciaország, Németország és Olaszország.**

Jelenleg a két irányzat valamiféle **ötvözetet** próbál kialakítani. A **nemzetek Európájának** kell tehát kibontakozni, a **föderatív, és konföderatív elemek alárendelten fognak majd jelentkezni.** Így a **gazdaság** erőteljesen **szupranacionálissá**, a **kül- és biztonsági ügyek kormányközi** jellegűvé, bizonyos kérdések pedig **regionálissá** válnak majd. → **döntéshozó eljárások labirintusszerű** bonyolultsága.

A jó működéshez **két alapelv** szükséges:

Szubszidiaritás: mindent azon a **lehető legalacsonyabb** szinten kell megoldani, ahol az optimális informáltság, az optimális döntési képesség, a finanszírozhatóság megszervezése, a döntésekért való felelősségvállalás, és a döntésekben való érintettség rendelkezésre áll.

Szolidaritás: akkor lép be, **ha az önerő már nem elegendő.** A valódi rászorultság elvén alapul, tényleges segítséget tud, és akar nyújtani.

A **piacnak annyi teret** kell megadni, **amennyit csak lehetséges**, az államnak pedig annyit, amennyire a zavartalan működéshez szüksége van.

A 2001-es nizzai tanácskozáson létrehozott **Konvent Európa Jövőjéről** 2002 márciusától kezdődően elemezte a helyzetet és **változtatásokat javasolt.** Ezeket a változtatásokat egy kormányközi konferencián vitatták meg 2004 májusában, és az alkotmányszerződésben jutottak megegyezésre, ami mindegyik tagállam részéről ratifikálást igényelt. Az elképzelés **Franciaországban és Hollandiában megbukott.**

Kormányköziség vs. neofunkcionalizmus

Miért került sor egyáltalán az integráció folyamatára?

- **kormányköziség:** az EU-integráció folyamata az államok közötti alkudozás eredménye,
- **neofunkcionalizmus:** maguk a **nemzetek feletti intézmények indították be** az integrációt.

Az Európai Unió **államhatárokon átívelő infrastruktúrát** kíván létrehozni az **összehangolt szabványok** nagyobb és hatékonyabb piacot tesznek lehetővé,

A tagjelöltek közül vitákat kavart **Törökország** kérdése.

Amint az **Európai Unió nevének változása** is jelzi (Európai Gazdasági Közösségről Európai Közösségre, majd Európai Unióra), **gazdasági unióból** egyre inkább **politikai szervezetté** alakult. Ezt a tendenciát jelzi, hogy **a politikai súly** egyre inkább **átolódott a tagállamokról az Európai Unióra.**

A növekvő **centralizációt két terület ellensúlyozza.**

- erős helyi kormányzat → a regionális politika;
- az EU-politika területei közé az együttműködés számos különböző formája tartozik.

Leendő tagok és további országok

Horvátország az Európai Unió hivatalos tagjelöltje, folynak a tárgyalások. **Csatlakozása 2013. június 1-re** várható.

Törökország az Európai Unió hivatalos tagjelöltje, bár csatlakozásának időpontjára nincs konkrét becslés. Számos jelenlegi tagországban jelentős ellenállás van Törökország tagságával szemben.

Macedónia az Európai Unió hivatalos tagjelöltje 2005. december 17. óta.

Montenegró 2010. december 17-én vált a hivatalos tagjelöltté.

A Nyugat-Balkán integrációjára jelenleg kiemelt figyelmet fordít az Európai Unió, ezért **társulási tárgyalásokat** kezdtek **Szerbiával, Montenegróval, Bosznia-Hercegovinával és Albániával.**

Szerbia benyújtotta csatlakozási kérelmét, bár tagságának megítélése a jelenlegi tagországokban nem egységes.

Izland 2009. július 23-án nyújtotta be.

Andorra, Izland, Liechtenstein, Monaco, Norvégia, San Marino, Svalbard, Svájc és a Vatikán **nem tagállamok, de külön megállapodásokat kötöttek az Unióval.**

Az Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA) tagjai Svájc kivételével az **Európai Gazdasági Térséget** létrehozó egyezmény részesei, ezek az országok **részesei a közös piacnak.**

Az **Európai Unió** 1975 óta **együttműködik 77 egykori gyarmati országgal** az afrikai, karibi és csendes-óceáni régióból az ACP program keretében.

Ukrajna, Moldova és Fehéroroszország álláspontja még ismeretlen.

Egyes területek az egykori gyarmatosítás révén, kulturális téren vagy földrajzi elhelyezkedésüknél fogva **kapcsolódnak bizonyos EU-tagállamokhoz.**

EURÓPAI UNIÓ

Az EU alapító atyái

Jean Monnet (Cognac, 1888. - Houjarray, 1979.) – közismert nevén Európa Atyja.

Jean Monnet (balról) és Konrad Adenauer 1953-ban „ahol szervezettség van, ott van valódi teljesítmény” – írta memoárjaiban.

A háború után a Népszövetségben dolgozott. A franciaországi **pénzügyi** rendezés (1924) után az 1920-as évek végén Lengyelországban és Romániában is részt vesz a zloty illetve a lej stabilizálásában. A harmincas években bankárként dolgozott, s mellékesen a bázeli székhelyű Nemzetközi Bank megalapításában is kulcsszerepet játszott.

1939-től Franklin D. Rooseveltt elnök mellett egyengette az angol-francia szövetség útját.

A háború után de Gaulle tábornok mellett rövid kormányzati szerepet is vállalt. **A tervezési főbiztosság élén** Franciaország modernizációján, a stratégiai források hatékony elosztásán dolgozott.

Monnet részt vett a francia és az európai újjáépítésben, majd az Európai Szén- és Acélközösség és a további Európai Közösségek létrehozásában. A nagyhatalmak nem tudták Németország sorsát megnyugtatóan rendezni, miközben a Szovjetunió közvetlen fenyegetést jelentett.

Monnet ekkor állt elő a régóta érlelt tervvel, amely **Schuman-terv néven** vonult be a történelembe (közösben dolgozták ki). Ebben Európa egységét a szén- és acéltermelés szupranacionális rendszerével próbálták megvalósítani. Az 1952-ben létrejött Európai Szén- és Acélközösség **1955-ig Monnet elnökletével** működött.

A későbbiekben az **Európai Gazdasági Közösség** (Közös Piac, 1957) és az **Európai Atomenergia Közösség** (EURATOM, 1957) létrehozásában is **tevékeny szerepe volt**. 1955-től Monnet visszavonult a politikától, létrehozta „**Akcióbizottság az Európai Egyesült Államokért**” elnevezésű szervezetét, amely egészen 1975-ig közvetlen és

közvetett nyomásgyakorlással próbált hatni a politikusokra. Síkra szállt Nagy-Britannia felvétele, a **pénzügyi közösség létrehozása** mellett. Az **1965-ös európai politikai válság után az Akcióbizottság vitte tovább az európai integráció gondolatát.**

Robert Schuman

(1886-1963.) luxemburgi születésű német-francia kereszténydemokrata politikus.

Az Európai Parlament 5. elnöke	
Hivatali	idő
	1958 - 1960
Robert Schuman	
	

Bár Luxemburgban született, Robert Schuman német állampolgár volt. Csak 1919-ben vette fel a francia állampolgárságot, miután Elzász-Lotaringiát visszaadták Franciaországnak.

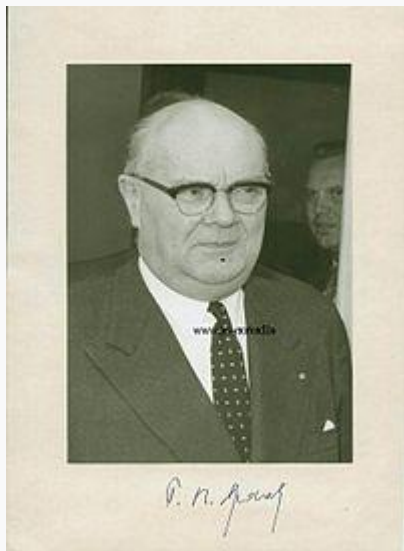
1940-ben Paul Reynaud háborús kormányának a tagja lett. Még ebben az évben a nácik letartóztatták az ellenállása és tiltakozása miatt. 1942-ben elszökött és csatlakozott a francia ellenálláshoz.

A háború után **pénzügyminiszter** lett, azután **kétszer miniszterelnök**, 1947-1948-ben. Az utóbbi évben **külgügyminiszter lett**. Egy európai gyűlés létrehozását szorgalmazta, ez a javaslat **Európa Tanácsként** valósult meg. Monnet-vel közösen dolgozták ki a gazdasági közösség létrehozására irányuló tervüket → **Schuman-terv**. Létrehozott egy nemzetek feletti Európai Közösséget.

1950. május 9-én (a mai napig május 9. az **Európa Nap**) egy **nemzetek feletti** demokratikus intézmény elveit jelentették be egy külügyminisztériumi nyilatkozat formájában, amit a francia kormány elfogadott. Ebben felkérte a németeket és minden más európai országot, hogy a szén- és acéltipari termelésüket együttesen és demokratikusan Európa első nemzetek feletti közösségében folytassák. **1951. április 18-án hat alapító** tag aláírta a **Párizsi szerződést**, mely létrehozta az Európai Szén- és Acélközösséget.

A Római szerződés 1957-ben létrehozta az **Európai Gazdasági Közösséget** és az **Euratomot**. Ezek végül az Európai Unió szervezetévé fejlődtek.

Paul-Henri Spaak

Paul Henri Charles Spaak (1899–1972.) belga politikus és államférfi, Belgium többször kinevezett miniszterelnöke.

Apja, nagyapja, nagybátyja liberális politikus, anyja Belgium első női szenátora. Letagadta életkorát, hogy felvegyék a belga hadseregbe (csak 15 éves volt). A háború utolsó két évét német hadifogolytáborban töltötte.

Jogot tanult. 1920-ban belépett a Belga Munkáspártba. 1932-ben választották a belga képviselőház tagjának, 1935-ben közlekedési miniszter lett. Számos alkalommal külügyminiszter és három alkalommal miniszterelnök volt.

Belgium függetlenségét és semlegességét támogatta. A német támadás elől 1940. májusában Franciaországba menekült.

1944 után az európai regionális együttműködés és a kollektív biztonság egyik legfőbb támogatója lett. A londoni emigráció éveiben megkezdte a **vámunió (Benelux) előkészítését**. 1946 augusztusában megválasztották az **Európa Tanács első közgyűlésének elnökévé**. 1952 – 1953 között az Európai Szén- és Acélközösség parlamentjének volt az elnöke.

1955-ben megbízták a Spaak bizottságot, hogy vizsgálja meg a közös európai piac bevezetésének feltételeit. A **Spaak-jelentés eredményeként került sor 1957-ben a római szerződések aláírására**, amelyek megteremtették az Európai Gazdasági Közösséget (EGK) és az Európai Atomenergia Közösséget (Euratom).
1956-ban a **NATO főtitkárává** választották.

Sicco Mansholt (1908 - 1995)

Aktív tagja volt a holland ellenállásnak. A háború után megalakult kormányban a mezőgazdasági miniszter. Importadókat vetett ki, támogatta az exporttermelést, a legfontosabb mezőgazdasági terményekre minimumárakat szabott meg. Ösztönözte a kutatási és oktatási célú beruházásokat, valamint a kisebb farmok nagyobb, hatékonyabb termelőegységeibe tömörülését.

Meggyőződéses föderalistaként Mansholt álma egy európai szinten megvalósuló közös agrárpolitika volt, erre 1950-ben tervet dolgozott ki. Egy nemzetek feletti kormányzati struktúrában működő Európa agrárpari közös piacot képzelt el. A terv az **Európai Gazdasági Közösség agrárpolitikájának alapja** lett. 1958-ban Mansholt lett az Európai Bizottság **első, mezőgazdaságért felelős biztosa**. Mansholt 1958 és 1972 között a **Bizottság alelnöke**, 1972 és 1973 között pedig **negyedik elnöke** volt. A Mansholt-tervnek köszönhetően Európa ismét önfenntartóvá válhatott, a kontinens mezőgazdasága soha nem látott tempóban indult virágzásnak.

Altiero Spinelli (1907 - 1986)

Az olasz kommunista pártban végzett tevékenységéért 16 év 8 hónap szabadságvesztésre ítélték. Később Spinelli szakított a kommunistákkal és a föderalista ügy mellé állt → „Egy szabad és egyesült Európa felé”. Úgy látta, hogy az nemzeti szuverenitás megőrzését támogató **kormányközi részvétel nem elegendő**.

1979-ben európai parlamenti mandátumot szerzett. **1984. február 14-én az Európai Parlament** elsőprő többséggel **elfogadta Spinelli javaslatát**, az „**Európai Unió létrehozásáról szóló szerződéstervezetet**”, közismertebb nevén a Spinelli-tervet. Noha a tagállami parlamentek rendre elutasították, mégis az **1986-os Egységes Európai Okmány**, valamint az **Európai Unió létrehozásáról szóló 1992-es Maastrichti Szerződés alapjának** tekinthető.

Spinelli fáradhatatlanul dolgozott egy **nemzetek feletti európai kormány** létrehozásán.

AZ EU TÖRTÉNETE

Európai Szén- és Acélközösség (ESZAK) Párizsban, 1951. április 19-én írták alá a „hatok” a szerződést, az intézmény 1952-ben kezdte meg működését.

Célja, hogy fizikailag **lehetetlenné tegyen** egy német-francia, és tulajdonképpen **minden európai háborút**. További cél, hogy az Egyesült Államok és a Szovjetunió növekvő befolyásával szemben erősítsék Európa nemzetközi szerepét. Ennek érdekében a **stratégiailag fontos szektorokat** integrálják, **nemzetek fölötti ellenőrzés alá helyezik** Európa egyesítésének első lépésének tekinthető.

1952-től 1955-ig **Monnet elnökletével** működött. A Közösség kezdeményezői és támogatói között kiemelt szerepet játszott még Robert **Schuman** és Paul Henri **Spaak**.

Európai Gazdasági Közösség (Közös Piac)

A **Spaak-jelentés** eredményeként került sor a **római szerződések aláírására**. A „hatok” a szerződést 1957. március 25-én kötötték meg, a szervezet működését 1958. január 1-én kezdte meg. Ekkor hozták létre az **Európai Atomenergia Közösséget** (Euratom) is, az atomenergia fejlesztésében való együttműködés érdekében.

A római szerződést aláíró **alapító tagok:**

- 1) Belgium,
- 2) Franciaország

- 3) Hollandia,
- 4) Luxemburg)
- 5) NSZK
- 6) Olaszország

- ❖ **Politikai cél:** véget vessenek a szomszédos európai országok közötti ismétlődő, véres háborúknak.
- ❖ **Gazdasági cél: közös piac** megteremtése, a **4 szabadság** elvének gyakorlati megvalósítása.
Fokozatosan kívánták elérni: **első lépésben a vámunió** megvalósítását ütemezték be, amire 12 évet irányoztak elő. Már **1968. júl. 1-re, a tervezettnél másfél évvel korábban** megvalósult.

1969-től már **csak Brüsszel jogosult** az **alapvető** gazdasági, pénzügyi, elszámolási, együttműködési **szerveződések megkötésére**.

- ❖ **A közös piac a gyakorlatban még sokáig nem valósult meg.**
 - A tőke és a munka mozgása előtt álló **adminisztratív (jogi) akadályok jelentős része fennmaradt: nemzeti eltérések, különbségek** a műszaki, egészségügyi, környezetvédelmi **szabványokban, normákban, előírásokban.**
 - **Gazdaságpolitikai különbségek** (adópolitika, társadalombiztosítás).
 - A **munkavállalók rendkívül immobilak** (saját lakás, gyermekek iskoláztatása, nyelvi akadályok, kulturális különbségek).
 - A **szabadkereskedelem** létrejötté **elégséges mozgásformát biztosított** a fejlődéshez, ezért a tagországok közötti **tőke- és munkaáramlás iránt még fogalmazódott meg határozott igény** a vállalatok részéről. A **kívülálló országok számára** volt inkább lényeges, hogy a **vámfalon belülré kerüljenek**, ők törekedtek **működő tőke exportra.**
 - A **kedvezőtlen világgazdasági változások** hatására is elterelődött a figyelem a közös piac megvalósításáról.

1958-1973. a gazdasági fejlődés „**aranykorszaka**”

- Az összes külkereskedelem évi 8, a **belső kereskedelem gyorsabban, évi 12 %-kal** bővült. Ennek következtében az egymás közötti kereskedelem **aránya az összkereskedelmen belül 30-ról 50 %-ra emelkedett. Az interkereskedelem aránya meghaladta a GDP 10 %-át** → erősödött a kölcsönös függés.
- **Csekély a tagállamok közötti tőke mozgás**, egyoldalú **amerikai közvetlen külföldi tőkeberuházások** jellemzőek. A **tőkekoncentrációs és fúziós hullám elindult, de nemzeti keretek között** (nemzeti ipari parkok belső integrációja erősödött).
- Makrogazdaságok **gyors és kiegyensúlyozott fejlődést** (évi **5 %-os** növekedés) értek el, gyakorlatilag megvalósult a **teljes foglalkoztatottság, alacsony infláció** mellett.
- **Megegyezés** született az **élelmiszer-termelés közös szabályozásáról** is, ezzel sikerül leküzdeni az élelmiszerhiányt, hamarosan már az **élelmiszer-felesleg** okoz fejtörést.
- **1965-ben** elfogadták az **Egyesülési Szerződést** amely **1967 júliusában összevonta az ESZAK, az EGK és az Euratom** addig párhuzamosan működő **intézményeit: Európai Közösségek**. A szerződéssel **csak az intézményeket vonták össze, önálló jogalanyiségüket a szervezetek megőrizték**. Gazdaságon túli dimenziókra is kiterjed (külkapcsolati rendszer, külpolitika stb.).

A Monnet által létrehozott „**Akcióbizottság az Európai Egyesült Államokért**” elnevezésű szervezet vitte tovább **1965-ös európai politikai válság után** az **európai integráció ügyét**. Bizonyos mértékben ennek köszönhető, hogy elkerülte a mélyebb válságot.

1973-ban az **EK** tagországainak köre újabakkal **bővült**:

- 7) Egyesült Királyság,
- 8) Írország,
- 9) Dánia.

1973-1983. a világgazdasági válság során Európában is felszínre kerültek a súlyos **szerkezeti problémák, dezintegrációs törekvések** jelentek meg.

- ❖ A világgazdaságban **működési zavarok** jellemzőek: **olajárrobbanás, recessziók** (1974-75, 1980-83), **stagfláció**.

- ❖ A **Közösségekben** súlyos **szerkezeti válság** alakult ki:
 - **külső energia-forrásoktól való magas függőség**, olaj esetén 90 %-os,
 - **lemaradás a műszaki-technológiai forradalom eredményeinek kihasználásában,**
 - **átalakult** a jelentős fizetőképes **kereslet szerkezete az olajexportáló országok részéről,**
 - a **belső kereskedelem részaránya csökkent** (dezintegrációs folyamatok),
 - új fejlemény: **versenyképes japán exportcikkek** megjelenése,
 - az **amerikai tőke beáramlása lelassult**, a Ny-Eu-i **tőkekivitel erősödött,**
 - **integrációs hajtóerők is mutatkoztak**, megindult a **tagországok közötti tőkeáramlás,**
 - a **makrogazdasági mutatók romlottak:**
 - **visszaesés** (mélypont: 1975: -2 %), **alacsony növekedési ütem,**
 - az **egyensúly felborulása,**
 - **emelkedő munkanélküliség** (2,6 %-ról 10 % fölé),
 - **tartósan magas** (átlagosan 10,6 %-os) **infláció**, (csúcspont: 1975: 15 %,
 - a különböző területeken **nagy különbségek** mutatkoztak a **tagországok között.**

Az **1973. októberi** rövid, ám véres **arab-izraeli háború eredményeként energiaválság és gazdasági nehézségek** köszöntöttek be Európára. **Véget értek az utolsó jobboldali diktatúrák** Európában: **1974-ben Portugáliában** megbukik a Salazar-rezsim, a következő évben **Spanyolországban** meghal Franco tábornok. Az **EK-k regionális politikája** keretében megkezdték a **munkahelyteremtést és az infrastruktúra-fejlesztést** célzó átutalások folyósítását Európa elmaradottabb területei számára.

Növekedett az Európai Parlament uniós ügyekben gyakorolt **befolyása**, és **1979-ben** Európa polgárai **első ízben** választhatták meg **közvetlenül** európai parlamenti képviselőiket.

1981- ben belépett:

10) Görögország

- A **közös piac tényleges megvalósításáról** a 80-as évek elején kezdtek el újból gondolkodni → az **egységes belső piac** kiteljesítésének programja. (A közös piac helyett egy **új fogalmat alkottak**, ez volt az **„egységes piac”**. Ezt 1985. júniusában az Európai Tanács milánói ülésén irányozták elő. Ez az új fogalom mozgósító erejű volt, látszólag újat jelentett, de **célja a régi: a 4 szabadság elvének megvalósítása**.

1983-1990. új lendület, minőségi változások

- Az egységes belső piac kiteljesítését **1985 júniusában**, az Eu-i Tanács **milánói** ülésén irányozták elő, **elfogadták** a **Bizottság** által készített, **282 ajánlást tartalmazó Fehér Könyvet**. A tervezett intézkedések végrehajtásának határideje 1992. dec. 31.
- Cél: a **még fennálló fizikai, technikai és fiskális akadályok felszámolása**. (Pl. az értékpapír piacokat még mindig nem integrálták.)
- Az időszak végére a **belső kereskedelem részaránya** elérte a **60 %-ot**. A **kereskedelem növekedési üteme** (évi 5,4 %) **kétszerese** a nemzeti **termelés növekedésének**. Az **interkereskedelem elérte a GDP 15 %-át**.
- EK-ból **több tőke áramlik az USA-ba, mint onnan az EU-ba**. Jelentősek a **japán tőkeberuházások** (**vámfalakon belülre** akarnak kerülni, a **szállítási költségek megtakarítására** törekszenek) → hozták magukkal a **fejlett technikát** és az **irányítási-szervezési módszereket**. Az EK-i ipar **„japanizációja”** megindul: terjedt a **just in time készletezés**, tudatosodott a **minőség-ellenőrzés** fontossága → a közvetlen versenyhatás pozitívan befolyásolta az EK-i ipar alkalmazkodását.
- **Makrogazdasági teljesítmény:** Évi **3 % körüli GDP-növekedés**, tartósan **magas munkanélküliség**, **az infláció visszaszorítása** a 60-as évekbeli szintre.

1986-ban újabb két ország került felvételre:

11) Spanyolország

12) Portugália

Jogi és politikai változások

- ❖ **1986-ban** a Spinelli-terv alapján **aláírták** az **Egységes Európai Okmányt**. Ez az alapja annak a nagyszabású, **hatéves programnak**, amely megvalósítja az „**egységes piac**” létrehozását, amely **1993-ra valósult meg**. 1996-ban kezdték használni az **Európai zászlót**.
- ❖ 1989. november 9-én **leomlott a berlini fal**, 28 év után újra megnyílik a Kelet- és Nyugat-Németországot elválasztó határ, a két ország hamarosan újraegyesül.
- ❖ **1985-ben** aláírták a **Schengeni egyezményt**, amely lehetővé tette az **útlelvizsgálat nélküli határátlépést** a legtöbb tagállam és néhány nem-tagállam között.

1990. október 3-án a korábbi **Kelet-Németország** (NDK) a **Közösségek tagja lett** az **újjáegyesített Németország részeként**. Mivel a kelet-közép-európai bővítés is napirendre került, megállapították a **tagjelöltek által teljesítendő koppenhágai kritériumokat**.

1990-től fokozatosan **változtak a feltételek**, **új helyzet** alakult ki: **K-K EU-i átalakulás, EMU, további bővülés, versenyképességi és szerkezeti problémák**.

1990-2007. Recessziók, pénzügyi válságok a világgazdaság egészében.

EK-ban: versenyképességi problémák, csökkenő exportpiaci részesedések, lemaradás az új termékek fejlesztésében, a tudományos eredmények piacra vitelében.

1990. 07. 01. **EMU első szakaszának** kezdete

Az **Európai Uniót** hivatalosan a Maastrichti szerződéssel hozták létre (1992. február 7-én írták alá) **1993. november 1-én lépett hatályba**.

A szerződés az **integrációs területeket** három csoportba sorolta:

- 1) **gazdasági**, és a nemzetek feletti, szupranacionális témák,
- 2) közös **külügy, és biztonságpolitika**, (ez kormányközi, tehát a kormányfők csúcstalálkozóján hozzák meg az egyeztetett döntéseket),
- 3) **bel- és biztonságügy**, mely szintén kormányközi, de vannak közös szervezetek, pl. az Europol.

A luxemburgi **Schengenben** 1985-ben aláírt megállapodást **1990-ben kibővítették** a Schengeni Végrehajtási Egyezményvel. A megállapodás és az egyezmény végül

teljes mértékben 1995-ben lépett hatályba az öt alapító, valamint Spanyolország és Portugália részvételével. Később más államok is csatlakoztak a schengeni övezethez. Az Egyezmény **eredményeként megszűnt az útlevel-ellenőrzés** az országok közötti személyforgalomban.

2012. januártól **26 tagja** van **schengeni övezetnek**, **köztük nem EU tagországok** is találhatóak: Norvégia, Izland, Svájc, Liechtenstein.

1995-ben három új taggal bővül az Unió:

13) Ausztria,

14) Svédország,

15) Finnország.

1998. 06. 01. **megkezdte tevékenységét az EKB.**

1999. 01. 01: **megszületett az € számlapénz** formájában.

1997-ben aláírták az **Amszterdami szerződést**, amely 1999-ben lépett életbe (a római és maastrichti szerződés mellé lépett). A közös európai problémák sorában megjelent a környezetvédelem ügye, és felmerült, miként valósítható meg az együttes cselekvés a biztonság és a védelem területén.

2001-ben került sor a **Nizzai Szerződés** aláírására, amely 2003-tól hatályos (a római, a maastrichti és az amszterdami szerződés mellé lépett). A 2001-es nizzai tanácskozás elindította az **alkotmányozási** folyamatot. Felállították az **Európai Konventet**, amelyet **Valéry Giscard d'Estaing** vezetett, hogy egy európai alkotmányt dolgozzon ki.

2002. 01. 01: **érmék és bankjegyek** bevezetése. **12 tagállamban** a nemzeti fizetőeszközöket leváltotta az euró; azóta az **eurózóna 17 országra bővült**,

Az alkotmánytervezet elbukott a francia és holland népszavazásokon.

2004. május 1: Big Bang

16) Észtország

17) Lettország

18) Litvánia

19) Lengyelország

20) Csehország

21) Szlovákia

22) Magyarország

23) Szlovénia

24) Málta

25) Ciprus

2007. kialakul a **tagállamok mai köre**:

26) Bulgária

27) Románia

2007 november 15-én az Európai Parlament jóváhagyta **Magyarország és nyolc másik állam** (Csehország, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Málta, Szlovákia, Szlovénia) **csatlakozását** a schengeni övezetbe.

2007 decemberében elfogadták a Lisszaboni szerződés tervezetét, amelynek kinyilvánított célja volt, hogy lezárják az **amszterdami** és a **nizzai szerződéssel** megkezdett folyamatot. A tervezetet valamennyi uniós tagállam ratifikálta, azt követően **2009. december 1-én hatályba** lépett.

ALKOTMÁNY

Áttekintés

A Spaak-jelentés alapján került sor a **Római Szerződések aláírására** 1957. március 25-én. A szervezet működését 1958. január 1-én kezdte meg. Ekkor hozták létre az **Európai Atomenergia Közösséget** (Euratom) is.

1965-ben elfogadták az **Egyesülési Szerződést**, amely 1967. júliusi hatállyal **összevonta az ESZAK, az EGK és az Euratom** addig párhuzamosan működő intézményeit.

1986-ban a Spinelli-terv alapján **aláírták az Egységes Európai Okmányt**. Ez ütemezte „egységes piac” létrehozását.

Maastrichti szerződés (1992. február 7-én írták alá) **1993. november 1.**

1997-ben aláírták az **Amszterdami szerződést**, amely 1999-ben lépett életbe.

2001-ben került sor a **Nizzai Szerződés** aláírására, amely 2003-tól hatályos. Ez jelentőségében a római és amszterdami szerződéshez hasonló.

2001-es nizzai tanácskozás elindította az **alkotmányozási** folyamatot. Felállították az **Európai Konventet**, amelyet **Valéry Giscard d'Estaing** vezetett, hogy egy európai alkotmányt dolgozzon ki.

Valery **Giscard d'Estaing** „előrefutott”, az Unió egésze számára nevében és néhány **tartalmi és formai elemében** „vállalhatatlan” dokumentumot készített.

- **Fr és Ne nem fogadta el, 18-an igen. Barroso** a 2009. 09. 25-i G20 csúcson: a **nemzeti érdekek a közösségi fölé emelkednek. Így lemarad az EU!**
- Jan Peter **Balkenende** (Ne min elnök) „**az alkotmányozási folyamat megfeneklett**”. Szerinte **EK; Dánia és Lengyelország** sem szavazta volna meg.
- Joschka **Fischer** (2009.): **Hiba volt az EU-alkotmány elutasítása.**
- **Sárközy módosító javaslatai:**
 - Nevében csak **„szerződésnek” nevezné**, kihagyna minden „állami” jellemzőt (himnusz, zászló); 90-95 %-ban azonos az eredetivel.
 - Sárközy ki akarta hagyni, hogy EU **szavatolja a tökéletes versenyt!**
 - Ezt a módosított **Lisszaboni Szerződést** fogadták el **2007 decemberében**. Kinyilvánított célja volt, hogy **„lezárják** az amszterdami és a nizzai szerződéssel megkezdett folyamatot. (Ennek sorsa is bizonytalanná vált a 2008. júniusi ír népszavazási kudarc után, de a 2009. október 2-i megismételt szavazáson a választók kétharmada támogatta a szerződést, utolsóként Csehország is ratifikálta.) **2009. december 1-jén lépett hatályba.**

Fontosabb változtatások:

- a **minősített többségi szavazások** számának növelése az **EU Tanácsában**,
- az **Európai Parlament megnövelt szerepe** a döntéshozásban,
- **2014-ben megváltozik a minősített többség értelmezése:** ha a tagállamok legalább 55%-a van egy javaslat mellett, akik az EU állampolgárainak legalább 65%-át képviselik majd,
- egy **javaslat blokkolásához** négy ország szavazata szükséges, de ezeknek legalább a **népesség 35%-át** kell képviselniük.

Szavazási súlyok a Miniszterek Tanácsában és az Európai Tanácsban				
tagállam	<u>nizzai szerződés</u>		lisszaboni szerződés	
	szavazatok	%	népesség milliókban	%
 Németország	29	8.4%	82	16.5%
 Franciaország	29	8.4%	64	12.9%

 Egyesült Királyság	29	8.4%	62	12.4%
 Olaszország	29	8.4%	60	12.0%
 Spanyolország	27	7.8%	46	9.0%
 Lengyelország	27	7.8%	38	7.6%
 Románia	14	4.1%	21	4.3%
 Hollandia	13	3.8%	17	3.3%
 Görögország	12	3.5%	11	2.2%
 Portugália	12	3.5%	11	2.1%
 Belgium	12	3.5%	11	2.1%
 Csehország	12	3.5%	10	2.1%
 Magyarország	12	3.5%	10	2.0%
 Svédország	10	2.9%	9.2	1.9%
 Ausztia	10	2.9%	8.3	1.7%
 Bulgária	10	2.9%	7.6	1.5%
 Dánia	7	2.0%	5.5	1.1%
 Szlovákia	7	2.0%	5.4	1.1%
 Finnország	7	2.0%	5.3	1.1%
 Írország	7	2.0%	4.5	0.9%
 Litvánia	7	2.0%	3.3	0.7%
 Lettország	4	1.2%	2.2	0.5%
 Szlovénia	4	1.2%	2.0	0.4%
 Észtország	4	1.2%	1.3	0.3%
 Ciprus	4	1.2%	0.87	0.2%
 Luxemburg	4	1.2%	0.49	0.1%
 Málta	3	0.9%	0.41	0.1%
összesen	345	100%	498	100%
szükséges többség	255	74%	324	65%

E
Unió

j
og

E Unió

- **önálló jogi személy** (részt vehet szervezetekben),
- **40 kérdésben** maradt fenn **vétójog**.

REGIONÁLIS GAZDASÁGI INTEGRÁCIÓK

A közgazdaságtan - így az integráció-elmélet fejlődése is - **gazdaságpolitikai „útvonalon”** történt: a gondolkodók koruk gazdasági ellentmondásaira, problémáira keresték a választ: a megoldás akkor „GP-i javaslatnak” számított, ez **tisztulhatott le** később **„elméletté”**.

Az integráció fogalma, okai és előnyei

Az integráción önálló **társadalmi - gazdasági - politikai** egységek kapcsolatainak kialakulását, elmélyülését, az egységek összefonódását, egyesülését értjük.

Tágabban idetartozik a hódító által **katonai erővel** annektált területek, illetve az azokon élő népek **hatalmi függésben** tartása, azon alapuló irányítása (anyaország és gyarmatok kapcsolata, Magyarország szerepe a Habsburg birodalomban) - **agresszív koordináció**.

Ennek az ellentéte is igaz lehet: **önálló politikai egységek közeledése** éppen függetlenségük fenntartása érdekében - egy nagyhatalom integrációs törekvéseivel szembeni ellenerő kialakítása céljából. Az irányítás (gyakran csak viszonylag rövid ideig) demokratikus bázison valósult meg. Integrációnak tekinthető **az európai államok kialakulása a többé-kevésbé önálló** városokból, fejedelemségekből, tartományokból. **Ez politikai integráció!** Koordinációs mechanizmusa széles skálán változhat: agresszív, bürokratikus és etikai komponensek keveredhetnek.

Integráció-elmélet

Krugman: állandó skálahozadék feltételezésével nem lehet megmagyarázni a világgazdaságban kialakuló **koncentrációt**. Szerinte **nem országokkal** kell számolni, hanem **szubnacionális régiókkal**. **Nem a politikai államhatárok** érdekeseek! → „**Új világgazdaságtan**”.

Az utóbbi évtizedekben elhanyagolták a **térszerkezet** dimenzióját, pedig fontossága kiemelkedő!

- ❖ **Smith** még **térszerkezetben** gondolkodott. Vidékenként különbözik a bér, profit, járadék.
- ❖ Johann von **Thünen** (1826; Der Isolierte Staat) is a térszerkezeti egyensúlyt vizsgálta. Az elszigetelt állam középpontjában fekvő város jelenti a mezőgazdasági cikkek piacát. Óriási szerepet ad a **szállítási költségeknek** még

egy mezőváros körzetét illetően is. Mint **körök** (belterjes, erdőgazdálkodás, gabonatermesztés, állattenyésztés) övezik a várost a gazdálkodás különféle rendszerei.

- ❖ **Marshall: agglomerációs externáliák.** Ez az **inputpiacok** (kiemelten munkapiac) megoszlásán és a **tudásátzivárgáson** (spillover) alapul. A **felhasználók agglomerálódása**, a **szakképzett munka koncentrációja** **költségcsökkentő**.
- ❖ **Myrdal (1957) Hirschman (1958) kumulatív okság**, egymást erősítő hatások.

A közgazdaságtan **E-súlyi modellje**, amely a **monopolisztikus versenyt** endogén tényezőnek tekinti, csak a 90'-es években került kidolgozásra alapmodellje **Krugman (1991): centrum-periféria modellje (CPM)** → „új gazdaságföldrajz”.

- **Ipar: n vállalat** működik **R régióban**, mindegyik egy terméket állít elő, **növekvő hozadékkal**. Termékeiket **monopolisztikus verseny** viszonyai közepette realizálják.
- **Mezg: homogén, tökéletes verseny, állandó skálahozadék.**
- **Munkások** régiók közötti **mozgását** a **reálbér-különbségek** magyarázzák. **Agglomerációban magasabbak** a **reálbérek** (**alacsonyabb árak, kisebb szállítási ktsgek**).

Ma: **nagyfokú térbeli koncentráció: USA, EU** (Leeds, Lyon, Hamburg, Milánó négyszög); **H** (Bp).

A kifejlett integráció **mikro- és makrodimenziókkal** is bír.

- **Mikro:** a vállalatok igénylik az együttműködést elősegítő makrofeltételek kialakítását (European round table),
- **Makro:** üres épület (KGST; kiégett legelőn...).

Napjainkban az **integrálódás irányába tereli** az országokat:

- ❖ a **nemzetközi versenyképesség** fokozása, a **gazdaságos előállítás** követelménye;
 - az integráció résztvevői **szakosodnak**, közöttük **munkamegosztás** jön létre, és az így megnövelt hatékonysággal előállított termékeket cserélik.
 - a termelés elrendeződése a **globális térben**;
 - termelőegységek **méretének** növekedése (skáláhozadék / return to scale/) → természetes monopólium,
 - **egyesülés, felvásárlás** révén piaci erőfölény teremtése,
 - gazdasági **ágazatok együttműködése**, a **vertikális integráció**,

Multi- és transznacionális vállalatok létrejötte;

- kutatás és fejlesztés megnövekedett ráfordítás-igénye;
- **környezetvédelem**;
- ❖ a **nemzeti** (lokális) **piacok** és a **termelés nemzetközi jellege** közötti ellentmondás; (elsősorban a kis és közepes területű és népességű országok esetében);
- ❖ megfelelő számú **aktív népesség biztosítása** a termeléshez és a nyugdíjasok eltartásához.

A folyamat a 17. században a **merkantilista, protekcionista** gazdaságpolitikának megfelelően elkülönült nemzetgazdaságok bázisán kezdődött.

A **protekciónizmus** béklyóját történelmileg a **legfejlettebbek** kísérelték meg lerázni (Ricardo: komparatív előnyök elméletétől a mai **hiperkompetitív** verseny követeléséig).

Anglia, a világ műhelye. Idővel azonban a gabonavámok miatti magas bérek következtében csökkent a versenyképessége. Richard **Cobden** előterjesztése az alsóház számára (1838): féltő, hogy az angol ipar a versenytársakhoz települ. 1841-ben

700 lelkész gyűlt össze Manchesterben. 1842: gabonavám-csökkentés, 1845: nagy reform.

AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS FEJLŐDÉSÉNEK FOKOZATAI

A **nemzetközi gazdasági együttműködés különböző formákban** történhet: egy **nemzetközi konferencia**, egy nemzetközi **megegyezés**, nemzetközi gazdasági **szervezet**, vagy gazdasági **integráció**.

1) **Kétoldalú kereskedelmi megállapodás** (két vagy több ország közötti rövid távú szerződés).

- ❖ A munkamegosztás egyes résztvevői (munkások, kisárutermelők, vállalatok vagy akár nemzetgazdaságok) **abszolút előnnyel** (absolute advantage) állítanak elő egyes cikkeket, mások más árukat. Összességében kevesebb tényezővel képesek ugyanannyi terméket létrehozni. A **megtakarított** tényezőkkel **növelhetik** az előállítható **terméktömeget**, a **termelési lehetőségek határa** ennek megfelelően **feljebb tolódik**.

Smith: abszolút előnyök elmélete (theory of absolute advantage).

Minden ország olyan termékekkel vesz részt a külkereskedelemben, amelyeknek gyártásában abszolút költségelőnye van. „Ha egy idegen ország olcsóbban elláthat valamely jószággal, mint ahogy azt magunk tehetjük, okosabb, ha saját tevékenységünk – olyan tevékenységünk, melyben némi előnyünk van – termelésének egy részével vásároljuk meg azt.”

- ❖ A **munkamegosztás** az esetben is célszerű, **előnyös** lehet, ha **egy résztvevő egyetlen** termék gyártásában **sem** rendelkezik **abszolút előnnyel**. A szakosodás ez esetben a **komparatív**, viszonylagos **előnyökön** (comparative advantage) alapul.
 - A **hatékonyabb** partnerek azokra a termékekre szakosodnak, amelyeknél a **legnagyobb** az abszolút előnyük – nyilván ezeknél a cikkeknél jelenik meg viszonylagos, **komparatív** előnyük is.
 - A gazdaságilag **gyengébb** aktorok azokat a cikkeket gyártják, amelyeknél **relatív a legkisebb** a lemaradásuk, ezeknél **viszonylagos, komparatív előny** jelentkezik.

Mind a hatékonyabb, mind a kevésbé hatékony termelő esetében megjelenik a komparatív előny!

A komparatív előnyökön alapuló szakosodás, munkamegosztás is növeli a termelést, tágítja a termelési lehetőségek határát.

Kitérő: **Ricardo komparatív költségek (előnyök) elmélete** (theory of comparative advantage)

Ismeretlen szerző fogalmazta meg az alapgondolatot 1701-ben („Considerations on the East India Trade”), majd **Torrens** fejlesztette tovább 1815-ben: „An Essay on the External Corn Trade” c. művében.

Az elméletet Ricardo dolgozta ki részletesen és tette azt ismertté.

Áru	Anglia		Portugália	
	munka	ár	munka	ár
Bor (100 hl)	120	50	80	45
Posztó (100 yard)	100	45	90	50

(A javak előállításánál bizonyos számú ember egész évi munkáját, az áraknál pedig egy gallon bor, illetve egy yard posztó £-ban kifejezett vételárát vette figyelembe Ricardo.)

A példát az Anglia és Portugália között 1703-ban létrejött szerződés inspirálta. Hasonló 1860-ban Anglia és Franciaország között, majd a többi kontinentális országgal - **szabadkereskedelem feltételei**.

Az lenne a **racionális**, állapította meg Ricardo, ha **tőke és munka áramlana** Portugáliába. „... előnyös lenne.., hogy a bort is, meg a posztót is Portugáliában termeljék .. a tőke kiáramlásának gátjai vannak: ilyen a biztonságnak a képzelt vagy tényleges hiánya, ha a tőke nincs a tulajdonos közvetlen ellenőrzése alatt .. minden ember idegenkedik attól, hogy elhagyja az országot..”

A tényezők országok közötti mozdulatlansága esetén a **termékek áramlanak**. Anglia a posztó-, Portugália pedig a bor előállítására **szakosodik**. Ez az előállításukhoz felhasznált **munkamennyiségben** bekövetkező **megtakarítás** alapján **ésszerű**, előbbi 20, utóbbi 10 ember évi munkáját takarítja meg. Az előny a piacgazdasági szereplők számára **pénzben** is egyértelműen kifejeződik. A kereskedők a bort is, a posztót is az előállításukra specializálódott országban 45 £-ért tudják megvásárolni, a másikban pedig 50 £-ért értékesíteni, nyereségük tehát minden terméken 5 £.

Nagy horderejű Ricardo másik megállapítása is: „A közérdeket semmi sem szolgálja jobban, mint az ösztökének a legtermelékenyebb elosztása, más szóval az egyetemesen szabad világkereskedelem.” → Európai Unió: a **négy szabadság** (termékek, szolgáltatások, tőke és munka szabad áramlása) **elvé**.

2) Szabadkereskedelmi övezet

- szabadkereskedelem megvalósítása **egymás között**: vámok, mennyiségi **korlátozások felszámolása**,
- **harmadik országokkal** szemben a **nemzeti kereskedelmi politika** érvényesítése.
- A szabadkereskedelmi övezet gyakran **csak ipari, nem terjed ki a mezőgazdaságra** és a **szolgáltatásokra**.

Ilyen az **EFTA**, az Európai Szabadkereskedelmi Társulás. Az Egyesült Királyság csak egy laza integrációban volt érdekelt, nem akart közös gazdaságpolitikát, Brüsszelnek sem volt hajlandó alávetni magát. Nem kereskedtek mezőgazdasági cikkekkel, mert egyik országnak sem lett volna előnyös. Az **EFTA 1960-ban** a Stockholmi Szerződéssel jött létre, brit koncepció alapján. Hét ország alapította, ma **már csak négy tagja** maradt: Svájc, Lichtenstein, Norvégia, Izland.

3) Vámunió

- **szabadkereskedelem** folytatása **egymás között**;
- **harmadik országokkal** szemben **egységes kereskedelmi (vám) politika**.

A német vámegylet (**Zollverein**) a vámuniók első és legjelentősebb megvalósulása (1854.), amelyet független államok hoztak létre. /Előtte USA (1789) szövetségi államban jött létre. Ez volt a minta a három nagy brit domínium (Ausztrália, Kanada és Dél-Afrika) számára./Előtte Friedrich List vezetésével a Verein deutscher Kaufleute und Fabrikanten már 1819-ben követelte a 38 német vámterület egyesítését.

Ausztria és Magyarország: 1867. XII. tc: **közös vámterület**.

A **Kemp-Wan tétel** (1976) vámunió esetén **mindig lehetséges a külső vámot úgy megválasztani**, hogy a végső eredmény **javítja az integrációban résztvevő**

országok helyzetét, anélkül, hogy **rontana harmadik** (külső) **országok helyzetén**.

Krugman „U” függvénye: a kialakult kereskedelmi **blokkok száma negatív hatással van** a kereskedelemre.

Az integráció eddigi fokozataiban csak a **készterméket** cserélték.

4) Közös piac

Áruk, munka, szolgáltatások és **tőke** szabadon áramolhat (ez magában foglalja a termeléshez és az értékesítéshez szükséges feltételek mozgását is).

Ez már átmeneti állapot az érdemi gazdasági integráció irányában.

A termelési tényezők és maguk a vállalatok is helyet változtathatnak a gazdasági térben. Fokozatosan mikrointegrációs kapcsolatok alakulnak ki a vállalatok között, létrejön az együttműködés szövevényes hálózata (USA – Kanada). A **vállalatok mérlegelik a komparatív költségeket, előnyöket**. K-K-Eu országai versenyeznek a kegyeikért, kínálnak fel komparatív előnyöket.

Egységes piac (a közös piac minőségi változata).

Az integrálódás akadályai:

- **Fizikai akadályok:**
 - **áruszállítás** határokon történő ellenőrzése,
 - **személyek mozgása** (Schengeni Egyezmény)
- **Technikai akadályok:**
 - **szabványok, normák, előírások** kérdése (a fő szabály a **kölcsönös elismerés** elve, → kötelező az egymás szabványai alapján gyártott termékeket beengedni, emellett vannak az **egységesítésnek** is területei, pl. gyógyszergyártás, gépkocsigyártás, számítástechnika),
 - **közbeszerzések piacainak liberalizálása** (kötelező a versenyeztetés, versenykiírás, fontos, hogy legyen verseny az állami beruházások kapcsán),

- **szolgáltatások piacának liberalizálása** (monopolisztikus szolgáltatások pozíciójának megtörése és jogszabályi változtatások).
- **Fiskális akadályok:**
 - **gazdaságpolitikai akadályok** (adópolitika, állami támogatások, árfolyam-politika),
 - **adókulcsok harmonizálása**, fő eleme: az ÁFA-kulcs harmonizálása. Két ráta van:
 - **kedvezményes** kulcs (min. 5 %),
 - **standard** ráta (min. 15 %).

Az állami támogatások nyújtása alapvetően tilos.

5) Gazdasági unió

- a mikrointegrációs kapcsolatok sűrűsége **elért egy kritikus szintet**, tényleges integrációs szerveződés;
- az unió tagállamainak gazdasága intenzíven **összefonódik**, nemzetgazdaságok önállósága, önellátó-képessége viszonylagossá válik; emellett bizonyos területeken közös gazdaságpolitikát érvényesítenek;
- **közös projektek**, közös beruházások a jellemzőek.

Az egyes nemzetgazdaságok és az integráció között rész-egész viszony fejlődik ki.

6) Monetáris unió

- közös valuta;
- közös bank,
- közös monetáris (pénzügyi) politika;

A gazdasági unió legmagasabb szintje.

A vámunió és a közös piac működéséhez is szükséges pénzügyi (árfolyam-politikai) együttműködés (Werner-jelentés alapján az árfolyam mozgások egymáshoz kötése).

7) Politikai unió

- a tagállamok **politikai intézményei** is összefonódnak;
- ebben a fokozatban az **önálló államok megszűnnek**.

Az integrációs folyamatok legmagasabb foka.

A gazdaságban, politikában egyre inkább elkülönül a **névleges** és a **reálszuverenitás**. **Nem tarthatja** meg egy ország **teljes szuverenitását**. A nemzetközi szerződések következtében megszűnik az autonóm viszony, melyet a szerződéses viszony vált fel.

A szuverenitás foka a fejlődéssel változik, ennek függvényében alakul ki, hogy a tagállamok milyen elemeit ruházzák át a nemzetek feletti központra.

Jogilag több mint **250 integrációs megállapodás hatályos** a világgazdaságban (mindössze 1/3-a működik!)

Egy kivétellel:

- **kétoldalú** kereskedelmi kapcsolat;
- **szabadkereskedelmi övezet**;
- **vámunió**.

Az **Észak-amerikai Szabadkereskedelmi egyezmény** (North American Free Trade Agreement, NAFTA) az **USA, Kanada és Mexikó** között **1992**-ben aláírt, **1994**-től hatályos szabadkereskedelmi egyezmény. Célja:

- a kereskedelmi és beruházási akadályok lebontása,
- a piac bővítése,
- munkahelyek létesítésének elősegítése,
- vállalataik versenyképességének erősítése.

2006-ban megteremtették a **vámmentes övezetet**.

Mercosur (Dél-Amerikai Közös Piac) 1991-ben alapították.

- ❖ Tagok: Argentína, Brazília, Uruguay, Venezuela (most – 2012 júliusában vették fel, mert Paraguay – amelyet most felfüggesztettek - 6 éve vétózta).

❖ Társultak: Bolívia, Chile, Ecuador, Kolumbia, Peru.

1995-től vált a térség **vámunióvá**. A régióban lebonyolított kereskedelem volumene 6-7 év alatt több mint háromszorosára nőtt. A fejlődést a 2001-es argentin válság állította meg, azóta több gond adódott az országok között a kereskedelmi megállapodásokat illetően.

Ezeket a **Világkereskedelmi Szervezet** (WTO) fogja össze.

Az **Általános Vámtarifa- és Kereskedelmi Egyezmény** (General Agreement on Tariffs and Trade; GATT, 1947-ben, Genfben fogadták el, 1948-1995 között működött.)

Az **USA vezetésével** jött létre, fő célja a nemzetközi kereskedelem egyeztetett **liberalizálása**.

A kereskedelem legfontosabb **korlátai**:

- a vámok,
- a mennyiségi korlátok,
- a nem tarifális, (adminisztratív) protekcionizmus.

A **GATT alapelvei**:

❖ **Multilateralitás.**

- ❖ A **legnagyobb kedvezmény elve**: a tagállamok minden olyan kedvezményt, amelyet egy országnak megadtak, automatikusan kiterjesztik az összes GATT-partnerre.

A legnagyobb kedvezményes vámnál két **kisebb érték is** létezik, az EU-ban, és a NAFTA-ban (Északamerikai Szabad Kereskedelmi Társulás) a vám értéke 0%.

Kereskedelmi, ill. politikai konfliktusokban alkalmazzák **retorziós** (büntető) vámot.

- ❖ A **fő szállítói elv**: a legnagyobb exportőr, és a legnagyobb importőr tárgyal egymással, és az eredményeket kiterjesztik a többi országra.

A vámok a GATT megalakulásakor **40%** körül mozogtak, ez mára **4-4,5%** közé csökkent.

- ❖ A **viszonosság** elve: a kapott engedményeket az országok hasonló engedményekkel kompenzálják.

A fejlődő országok számára alakították ki a **GSP-rendszert** (általános preferencia-rendszer), melyben a GATT országai vállalták, hogy **egyoldalú vámengedményeket** nyújtanak. Ennek ellenére is nagy az elégedetlenség, hiszen az EU 0%-os vámjához képest még ez is magas. A feldolgozottság fokának növekedésével egyre kevesebb a kedvezmény (a trópusi termékek, és a nyersanyagok általában vámmentesek).

Az utolsó GATT-forduló az ún. **Uruguay-round volt**, (1986-tól 1993-ig tartott). Ezt a marakesi egyezményrel zárták le, amely **megalapította a Világkereskedelmi Szervezetet, (WTO)**, mely 1995. január 1-étől **folytatja a GATT munkáját**.

A **Világkereskedelmi Szervezet** (World Trade Organisation, WTO)

A **GATT jogutódja**. Új feladatai közé tartozik annak elősegítése, hogy a regionális **integrációknak ne a korlátozó, hanem a kereskedelem-fejlesztő** jellege domináljon.

Az egyetlen multilaterális szervezet, amely **kötelező határozatokat** hozhat, ezzel néha **visszaél**: kereskedelmi vonatkozásúnak (trade related) nyilvánít olyan ügyeket is, amelyek nem azok.

Mindezek ellenére a fejlettek 6-7-szer annyit költenek mezőgazdasági protekcionizmusra, mint a fejlődők segélyezésére. (Japán 25-ször, USA tízszer, EU nyolcszor nagyobb támogatást folyósít egy szarvasmarha tartásához, mint Etiópia egy főre jutó GDP-je.)

1944-ben hozták létre a **Bretton Woodsi rendszert** Alapjai:

- A **dollár aranyra válthatósága**: csak a Fed vállalta más jegybankoknak. 1945-től 71-ig a dollár árfolyama állandó volt. (Egy uncia arany 35 \$).
- **Rögzített árfolyamok** a világgazdaságban: a valuták árfolyamát a dollárhoz kötötték.
- **Konvertibilitás**.

1971-ig működött, ekkor az USA kénytelen volt (1945 óta először) **leértékelni a dollárt, felmondta a dollár aranyra válthatóságát**.

A rögzített árfolyamok helyébe a **lebegő**, (rugalmas) árfolyamok léptek.

A rendszert **jogilag az 1976-os kingstoni konferencia szüntette meg**, de **a két intézmény azóta is működik**.

Nemzetközi Valutaalap (International Monetary Fund; IMF). 1944-ben hozták létre Bretton Woodsban, **1945-től működik**. Magyarország 1982. óta tag. Több mint 180 tagország.

Céljai:

- **GP-felügyelet és tanácsadás**,
- szakértői segítségnyújtás,
- **hitelnyújtás a csőd-közelbe kerülteknek**.

Többféle hitelt nyújt, a leggyakoribbak:

- **rövid távú** (gyakran készenléti stand by) **hiteleket** nyújt kedvezményes, de magas kamatra, **fizetési mérleggel kapcsolatos problémák megoldására**. A gazdasági **program működését ellenőrzik**.
- **kibővített megállapodás** (extended fund facility) középtávú **konzolidációs, vagy szerkezetátalakítási program**, maximum a tartozás a kvóta négyszerese lehet.

Stiglitz sok esetben tapasztalt elfogult, sematikus, elegendő helyismeret hiányában meghozott, helyi szakértők vitából való kizárásával hozott és végül károsnak bizonyult döntéseket. Nem teljesíti azt a célt, amiért létrehozták: "azon meggyőződésből hozták létre, hogy a piacok gyakran rosszul működnek, mára a piac felsőbbrendűségének bajnokává és főideológusává lépett elő."

Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank (International Bank for Reconstruction and Development; IBRD), népszerű nevén: Világbank (World Bank). 1944-ben döntöttek létesítéséről.

Hosszú lejáratú kölcsönöket nyújt **fejlesztési célokra**, segít a **projektek kidolgozásában**, elbírálásában.

Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (European Bank for Reconstruction and Development; EBRD)

Több mint 60 részvényes ország. Nem profitmaximáló, de nyereség-érdekelt.

2008-ban 2010-es kivonulásukat tervezték a régióból, de a válság miatt maradnak.

Stratégiai céljai: pénzügyi szektor stabilizálása, fejlesztése, energia-ellátás biztonságossá tétele, a reformok gyorsítása.